

ARTICULUS IV. *De dominio sive jure.*

§. I. Praenotanda.

875. Praenot. I. *Jus* (cujus violatio est *injuria*) est *potestas legitima disponendi de re aliqua, licite ab alio non impedibilis*: hoc enim *jus activum* fundat in aliis obligationem, *jus illud non impediendi*; hinc *jus passivum* dicitur *debitum praestandi*, vel *omittendi* aliquid ut *juri activo alterius* satisfiat. *Jus aliud* est *in re, sive reale*, quo ipsam rem mihi habeo obligatam. Hoc acquiritur contrahenti post traditionem rei, et fundat *actionem realem*, per quam ipsam rem apud quemcumque detentorem repetere, et mihi vindicare possum. Aliud est *ad rem, sive personale*, quo non res ipsa, sed persona aliqua mihi ex delicto vel contractu obligata est ad rem, vel ejus pretium tradendum. Hoc acquiritur ante rei traditionem, et parit actionem personalem, v. g. si quis horologium, quod emisti, vendat et tradat alteri, actionem habes in venditorem; si vero horologium tibi traditum auferatur, actionem habes tum in furem, tum in rem, ad quemcumque devenerit.

876. II. Species juris sunt dominium, ususfructus, usus, habitatio, possessio, servitus, pignus et hypotheca. *Dominium* aliud est *jurisdictionis*, estque potestas gubernandi subditos; aliud *proprietatis*, estque *jus disponendi de re aliqua tamquam sua*. Hoc *per se spectat proprium commodum, illud vero commodum subditorum*. Porro dominium proprietatis *perfectum* est *jus in re ad omnem ejus usum seu dispositionem auctoritate propria, nisi lege prohibeatur, scilicet eam vendendo, donando, destruendo etc.* Aliud *imperfectum*, quod continet vel proprietatem sine emolumento, et vocatur *directum*, quale est in iis, qui alteri derunt quidpiam in emphyteusim, feudum, usumfructum etc. Vulgo dicuntur *proprietarii*, vel quod continet emolumentum sine proprietate, et dicitur *utile*: tale habet emphyteuta, ususfructarius etc. Dominium directum dicitur separatum ab utili, non quod careat omni utilitate, sed quod careat utilitate fructuum. Ita *Platelius c. 4. de J. et J. num. 520.* *Ususfructus* est *jus utendi et fruendi, h. e. jus utendi re aliena, et percipiendi ejus fructus, salva tamen rei substantia; in fundo fructus dicuntur segetes, arbores, foenum, metalla, non autem thesaurus; in animalibus vero fructus dicuntur lac, lana, foetus etc.* *Usus* est *jus utendi dumtaxat rebus alienis, salva earum substantia, non percipiendi earum fructum ab usu distinctum; tale est jus habitandi in domo aliena, quin eam alienare, vel fructum elocationis percipere liceat; item qui habet usum equae, potest ea uti ad trahendum currum, non potest tamen ejus pullum, aut elocationis pretium sibi usurpare.* *Habitatio* est *jus per se, vel alium inhabitandi domum alienam: per hoc habitatio differt a solo usu, quod tribuat jus locandi alteri domum alienam.* *Possessio sumpta pro jure possessionis* est *jus insistendi rei tamquam sua, non prohibitae possideri; sumpta pro actu possessionis est corporalis detentio vel insistentia rei animo eam habendi tamquam suam: corporalis dicitur, quia rerum incorporearum, v. g. beneficiorum aut jurium potius quasi possessio dicenda est.* *Servitus active* est *jus in re aliena aut persona, ut tibi, tuisve serviat. De pignore infra.*

„Q. 1. An homo habeat dominium vitae suea.

„R. Non habet, sed vel *usum, vel usumfructum tantum, quemadmodum et membrorum suorum, ut arbitrio boni viri vitam et membra servare, sarta tecta debeat, laesaque ordinariis expensis reparare, donec adveniente vitalitii hujus termino a Deo vitae et necis domino statione sua migrare compellatur.* Rat. 1. Auctoritas. Sap. 16. *Tu es, Domine, qui vita*

,et mortis habes potestatem. Consentit Augustinus, s. Thomas, communis. „2. Constat quod Deus habeat dominium, non constat quod communicaverit homini; imo contrarium docet instinctus naturae, universalis persuasio, utilitas Reipublicae, quae cum damno passim diminueretur ob causas exiguae. Certe pollutio est illicita, cum homines passim sectarentur voluptatem sine oneribus matrimonii: ergo cum haec sit impedimentum vitae humanae etc.

„Ex quo sequitur 1. hominem nunquam posse se *directe occidere*, hoc est, intendere privata auctoritate sua mortem vel ut finem, vel ut medium. „2. Ex gravi tamen causa posse se *occidere indirecte*, non intendendo, sed praecise permittendo mortem suam ut conjunctam alicui omissioni, vel „actioni. 3. Quamvis autem difficillimum sit determinare, quandam mortaliter permitti dicatur mors propria, praepacet haec regula: Quando „actio, habens conjunctam sibi mortem, tamen consequeretur finem magni momenti, licet mors propria non esset conjuncta, tunc mors non intenditur „directe. Ex quo principio *licite posset* Titius 1. ad evitandum incendium, aut necem crudelissimam ab hoste insequente semet praecipitare de turri. „2. ad vincendum hostem turrim pulverariam incendere, licet certo obruendus. 3. ad submergendum hostem se cum eo in mare praecipitare, propriam navem incendere etc. 4. ad servandum Principem se medium interponere, licet certo enecandus globo etc. *Illicitum tamen foret* se enecare in carcere ad evitandum infame supplicium, abstinere ab alimento, ad evadendas hujus vitae miserias etc. Vide n. 658.

„Dices 1. Multi laudantur a Scriptura, qui *seipso directe interemerunt*, e. g. Samson, Eleazarus etc.; idem est de Lucretia, Catone etc. 2. „Potest homo vitam *abbreviare negative*, non subeundo curationes arduas, non sumendo medicinas aliquantum pretiosiores etc. et *positive* per abstinentias, poenitentias etc. 3. Homo potest se *mutilare*; hoc enim fecit Origenes: ergo habet dominium membrorum. R. Ad 1. Sancti hoc fecerunt vel ex speciali imperio, aut licentia Dei, vel excusantur propter bonam fidem, aut conscientiam erroneam. Catonem et Lucretiam S. Augustinus impietatis damnat L. 1. de civ. c. 16. Ad 2. Immoderata austeritas est illicita; moderata abbreviatio vitae est licita, tum quia nemo tenetur rem alienam conservare cum extraordinaria molestia, tum quia Deus dat licentiam ob bonum spirituale inde proveniens; maxime, quod ex austerritate moderata non semper ac certo sequatur abbreviatio, nec ista intendatur, sed solum permittatur. Ad 3. Mutilatio propria propter castitatem est illicita, et censurae Ecclesiasticae obnoxia; propter vitam conservandam est licita, quia ad conservandum totum licet subire jacturam partis integrantis. Propter vocis suavitatem conservandam, an licita sit, disputant; affirmant Saloni, Pasqualigo et alii. De eviratione Originis vid. Billuart to. 10.

„Q. 2. An homo habeat dominium vitae alienae.

„R. 1. *Dominium proprietatis in vitam alienam* nec habet homo privatus, nec dominus in sua mancipia, nec magistratus in subditos. Sufficit quippe *jus jurisdictionis* ad bonum commune, et *jus proprietatis* ob affectus privatos foret noxiun generi humano: hinc vindicta privata debuit interdici ob nimium ardorem irae, suspicionum frequentiam, occasionem abusus etc. 2. Licit tamen privata auctoritate *occidere proximum ad justam defensionem* vitae propriae, pudicitiae, ac bonorum fortunae majoris momenti actu possessorum, in continentia tamen, scil. actu invasionis, et servato semper moderamine inculpatae tutelae, hoc est, ut non adsit alia via mitior conservandi praedicta, et adsit causa gravis tentandi hanc

„viam. 3. *Ad defensionem honoris* nunquam licet proximum occidere, nisi forte in unico casu, quo quis facto ignominioso inique, v. g. infami alapa, fuste etc. parat virum honoratum aggredi, aut aggressionem prosequi, potest aggrediens ferrum opponere, licet inde sequatur occisio, ut sic praeter honorem etiam vita defendatur. Ita *Sylvest.*, *Navarr.*, *Sotus*, et alii apud *Mendo V. Homic. Rat.* 1. Deus concedit in his circumstantiis facultatem, cum non censeatur hominem obligare cum tanto suo incommodo ad conservandam vitam proximi. 2. *Vim vi repellere omnes leges et jura permit-tunt*, secus multiplicarentur homicidia, et nemo tutus foret ab injustis damnificationibus cum maximo reipublicae detimento. 3. Vel proximus est invasor propria sponte, et sic potest avertere facile malum a se: vel non est spontaneus invasor, et tunc inter duo jura et damna aequalia potest quilibet se praeferre proximo. 4. Damnatae sunt ab *Innoc. XI.* prop. 30. 31. 32. 33., et ab *Alex. VII.* 18. quas vide. Nempe in his casibus occisio alterius vel non est medium *necessarium*, cum a magistratu afferri remedium possit ac debeat; vel non sufficiens cum per alterius occisionem non declaretur innocens, qui calumniam passus est; imo saepius fiat contrarium.

Coroll. 1. Ergo licita est *occisio proximi* in his quatuor casibus: si fiat ex mandato Dei speciali: si ministerio publico justitiae: si in bello justo: si in defensione propria inculpatae tutelae contra invasorem privatum, non specialiter exceptum. Aequo liberius hic sentit *Billuart de occisione aggressoris* to. 10. a. 5. §. 4.

2. Peccat Respublica graviter, si *directe innocentem occidat*, etiam ad avertendam ab hostibus depopulationem ac ruinam; si hosti petenti illum ad necem extraderet etc. quamvis possit illum extra portas urbis expellere, ad vigilias agendas compellere etc. quae sunt actiones indifferentes. Peccat victor, si obsides occidat, eo quod victi ad tempus praefixum non praestent praestanda; si filios Principis obsessi occidat, ut sic facilius patrem compellat ad deditioem etc. quia Deus illimitate prohibuit, *Exod. 23. Insontem et justum non occides*, ut dictum est n. 659. et directe occisionis licentia sit desumpta ex illa *Machiavelli Gnome*: *Nihil est nefas, quod est utile ad rationem status*. Si dicas: possunt membra abscindi pro conservando toto corpore, et bonum privatum cedere debet publico etc. R. Membra corporis non habent jura distincta, sed sunt propter bonum totius; cives e contra habent jus peculiare vitae suae singillatim, et communitas est potius propter membra, estque occisio haec intrinsece mala, sicut extradere virginem ad eam stuprandam etc. Dixi, *directe*; *indirecte* autem, et per accidens licet in sequentibus casibus. 1. Si in bello justo vinci hostis non possit, nisi simul innocentes occidentur, ut dictum est in *Appendice de Bello*, e. g. potest everti turris hostilis, licet innocentes quidam ibidem sint. 2. Si equo vectus fugias invasorem, in arctiori autem via necessario conculcandus sit infans, claudus, dormiens etc. 3. Si invasor se infra infantem collocet, si aliter te nequeas defendere, potes infantem sternere, aut clypei instar infantem praetendere. Ita *Bonac.*, *Lugo*, et ali passim.

3. Multo probabilius non licet judici condemnare secundum allegata et probata illum, quem privata scientia certo novit esse innocentem; si quidem occidere innocentem est aequo intrinsece malum, ac fornicare, cognoscere non suam etc. licet per sententiam ad hoc adigaris; estque haec condemnatio contra finem legum, quae ideo requirit probationes, ut judex melius inde rei veritatem deprehendat; sane daretur ansa saepius invertendi ordinem judiciorum, innocentes opprimendi etc. Si dicas: Judex

„ut persona *publica* debet procedere secundum notitiam publicam, et innocentem privatum est publice et *judicialiter* reus: ergo sicut, si judex privatim sciret eum esse nocentem, non posset condemnare, ita etc. R. Si haec media publica obtineant finem publicum, qui est, *Judici revera credibilem reddere noxam accusati*, C. secus, N. Dein nocentem non semper condemnare non est intrinsece malum, et jura semper magis favent reo etc.

4. Non licet matri *directe* procurare abortum foetus sive animati, sive inanimati, nequidem ad evitandam mortem, multo minus infamiam. Vide n. 668. et 669. Si dicas: Foetus est *aggressor* vitae matris; ergo etc. R. N. Aggressor est, qui invadit non per cursum naturae, sed per actionem voluntariam, quae si cum apprehensione peccati ponatur, erit aggressor formaliter injustus; si sine apprehensione, materialiter etc.; *indirecte* vero tunc licet expellere, quando haec tria concurrunt. 1. Ut mater praeter foetum adhuc aliud patiatur malum periculosum, quod non possit curari, nisi foetus expellatur. 2. Ut medicina adhuc alium faciat effectum, quam praeceise expulsionem foetus. 3. Ut credatur, etiam stante morte matris, foetum animatum non posse viyum pervenire ad baptismum; si dubium de hoc sit, mater est in possessione vitae sue. Ita *Mendo in statera* etc.

Q. 3. An homo sit dominus sue famae.

R. Est dominus sue famae et honoris. Ita *communis contra Cajetanum. Rat.* 1. Fama est fructus nostrae industriae, nostris meritis partus. Homo potest disponere de sua fama, e. g. alteri remittere restitutio-nem ad propriam humiliationem, vel petendo consilium famam suam diminuere, crimen de se revelare. Consentit *S. Thomas* 2. 2. q. 73. a. 4. Per accidens autem in triplici casu non licet famam suam prodigere. 1. Ob connexionem cum statu; si redundaret in despectum, e. g. status clericalis, monasterii, familiae etc. 2. Ob rationem officii, e. g. Parochus malae famae praejudicat fructui functionum. 3. Ob charitatem, ne aliis sit scandalo. Imo etsi quis peccaret famam suam ex levitate prodigendo, posset tamen habere dominium, sicut prodigus est dominus pecuniae sue, licet prodigendo peccet.

De bonis et dominio uxorum vide n. 895. et filiorum familias n. 805. et infra post n. 891.

Q. 4. An Beneficiati sint domini reddituum.

Nota. Triplices est bonorum genus apud Clericos. 1. *Patrimonialia*, quae acquirunt jure haereditatis, donationis, contractuum, laboris profani. 2. *Quasi patrimonialia*, quae tanquam fructus stolae per laborem sacram obtinent, e. g. baptizando, concionando, celebrando propter stipendium etc. 3. *Beneficia*, quae titulo beneficii stabilis acquirunt vel necessaria ad congruam sustentationem, vel superflua ultra congruam, quae capit magis et minus pro diversitate personarum, et beneficiorum.

R. Probabilius est, Beneficiatos esse *dominos reddituum necessarios*, et *superflorum*; quamvis haec ultima debeant expendere in causas pias ex lege Ecclesiastica fundata in religione. Ita 100. facile apud *Diesbach. lib. dom. Cler. Morsilius* numerat 61., *Billuart* 17., *Lugo* 7. inter quos *S. Thomas*, *Scotus* et *Sotus*. Bened. XIV. de Syn. Dioec. I. 7. c. 2. affert duas rationes pro hac sententia. 1. Clerici habebant olim in suam partem fructuum dominium: ergo cum huic parti *subrogatae* sint praebendae, et subrogatum induat naturam illius, cui subrogatur etc. 2. Non residentes non faciunt fructus suos: ergo a contrario residentes faciunt suos: quod autem suos facere, denotet *dominium acquirere*, patet ex c. de *Cler. non resid. in 6. ubi dicitur; Rerum sic receptarum dominium non*

„acquirent, ne faciant eas suas. His addo alias rationes. Prima est negativa. Trid. sess. 25. c. 1. de ref. solum interdict Episcopis, ne redditibus Ecclesiae consanguineos, et familiares suos augere studeant, sed si pauperes sint, pauperibus distribuant. 2. Julius III. cum sicut: 1550. fructus beneficiorum, postquam ad manus Beneficiatorum pervenerint, non amplius in Ecclesiasticis, sed potius in ipsorum Beneficiatorum propriis judicari, et propterea quodammodo pro saecularibus, et profanis haberi. 3. Sunt stipendium, hoc est sustentatio data intuitu laboris: ergo sicut miles est dominus sui stipendi, officialis salarii etc. Ergo illi, quibus Beneficiati superflua dederunt contra legis Ecclesiasticae praescriptum, non tenentur ea ex justitia restituere etc.

Dices 1. Clerici non habent titulum domini in superflua. 2. Superflua sunt res Dei, patrimonium Christi, pauperum bona. 3. SS. PP. vocant tales Clericos fures, aut sacrilegos raptore etc. 4. Clerici non possunt disponere de redditibus suis ad beneplacitum, non possunt testari de illis. 5. Pensionarii tenentur expendere in causas pias titulo justitiae: ergo magis Beneficiarii. 6. Est mens fundatorum, adeoque pactum tacitum. 7. Clerici dicuntur patres pauperum etc. R. Ad 1. N. Titulus est stipendii amplioris, ut liberaliori stipendio suos ministros remuneretur Ecclesia, et hi possint etiam alios virtutum actus exercere, et nunquam deveniant facile in circumstantias, quibus debeant agere in despectum status, vel stipendium illimitate concessum, non distinguendo inter superflua. Ad 2. dist. Vel istae denominationes cadunt in bona ut affecta prima intentione fidelium offerentium: vel lege Ecclesiastica mere praecipiente misericordiam erga pauperes, saltem disjunctive; vel in primaevu statu Ecclesiae, dum Clerici voto paupertatis obstricti vivebant, vel denotant quartam partem bonorum proprie Ecclesiasticorum. Tria enim tempora distinguenda sunt. 1. Usque ad finem saeculi V. vixere Clerici ex aerario communis cum voto paupertatis. 2. Tum facta divisio bonorum a Simplicio Papa, et Gelasio anno 471. in quatuor partes, quarum una esset Episcopo destinata, altera Clericis, tertia pauperibus, quarta Ecclesiae: cuius pars ultimae solum administratores erant Rectores Ecclesiarum. 3. Saeculo IX. erecta Beneficia in titulum; erectio autem, juxta Molinam, nihil aliud est, quam bonorum prius communium ad particulares Clericos, ac beneficia deputatio, ut his fiant propria. Ad 3. SS. PP. vel loquuntur de primaevu statu, vel de quarta portione, vel exaggeratione oratoria etc. postquam nempe tertia portio pauperum impensa est ad erigenda hospitalia, seminaria et alia pia loca, etiam ad plura beneficia accrescente numero Clericorum etc. Ad 4. Defectus dispositionis non oritur ex jure reali alieno, sed lege praecipiente, quae potissimum habetur a traditione, vel Tridentino. Caeterum facultas testandi etiam licite ad causas profanas, teste Hainoldo, concessa est Clericis Romanis intra aliquot milliaria circa Romam; de nostris dioecesibus vero affirmant idem alii, e. g. R. D. Michael de Frisingensi, Pichler, Zetl, et Schnell. de Constantiensi; in Salisburgensi Clericus debet prius habere licentiam, in Augustana ratificationem, in Passaviensi dioecesi libere ad profana testatur Clericus. Ad 5. N. De distributionibus, et pensionibus liberam dispositionem defendunt 21. auctores apud Vind. Tabernae prop. 8. Collect. quorum aliqui dicunt esse communem. Ad 6. Mens fundatorum immediata est cultus Dei juxta arbitrium Ecclesiae, mediata est pia expensio a Clericis; sed ut desiderium tantum, non pactum rigorosum. Ad 7. Patres pauperum sunt ex titulo functionum spiritualium, dum pauperibus evangelizant, vel in horum gravi necessitate etc. secus deberent Clerici etiam ex patri-

monialibus expendere, nec satisfacerent dando superflua beneficialia ad ornatum templi, vel asservando superflua in cumulum ad faciendam foundationem piam. Caeterum major quantitas requiritur hic ad mortale: juxta Lugonem pars vigesima reddituum: juxta Ininger res determinanda arbitrio prudentis: quae omnia procedunt, licet Beneficiati habeant patrimonalia.

Q. 5. An Religiosi habeant dominium.

Nota. Cum paupertas in communi se extendere possit ad proprietatem rerum, quae communiter bona fortunae appellantur, quibus homo dives proprius efficitur, et ad jus reale, quale datur in possessione, usu juris, usufructu etc. atque ad usum facti independentem a voluntate alterius etc. ideo triplicis generis vota Ecclesiae in usu successive fuere, ut testatur Suarez. Primum quo nec valide, nec licite haberi potest dominium. Secundum quo valide quidem habetur dominium, sed non licite. Tertium quo et valide et licite habetur dominium, sed non usus sine consensu alterius. Omnia haec vota sufficient ad votum paupertatis constituentis Religiosum, ut ex Bulla Gregorii XIII. Ascidente Domino: et Quando fructuosius de Scholasticis Societatibus, sub reatus censurae incurrenda, certum est.

R. I. Religiosi possunt habere dominium in communi, ubi communitas est persona ficta, penes quam est dominium; sicut dominium stricte Ecclesiasticorum est penes Ecclesiam particularem, per quam intelligitur, vel ipse locus plus tamquam persona ficta, vel Capitulum Clericorum, si aliquod datur, vel communitas fidelium ad hanc Ecclesiam pertinentium. Ita Trid. sess. 25. c. 3. de Regul. ubi excipiuntur solum PP. Capucini, et Minores de observantia. Quamvis Religiosus simpliciter possit habere dominium, Religiosus tamen solemniter professus est incapax omnisi dominii, ex quo vulgatum illud ortum est: Quidquid acquirit Monachus, non sibi acquirit, sed monasterio: quod magis verum est, quam in servo. Occasione hujus opinionis natae sunt illae controversiae: 1. an dominium rerum usu consumptibilem, e. g. vini, ciborum etc. separari possit ab usu facti illarum. Negabat hoc olim Joannes XXII. et hinc recedit dominium ejusmodi rerum, quod FF. Min. Sedi Apostolicae concesserant. Extrav. ad Conditorem.. Nicolaus III. hoc rursus recepit Extrav. Exiit, de Verb. signif. in 6. Vid. Nitelam Franciscanae Religionis.

877. III. Ordinarie dominium solet acquiri titulo et traditione: titulus est velut radix, origo, et ratio fundandi dominium; sic emptio dicitur titulus, quia est justa causa acquirendi dominium mercis. Non tamen sufficit solus titulus, sed etiam requiritur traditio seu apprehensio rei: hinc si aliquam rem emisti, venditor autem eamdem alteri vendat ac tradat, huic posteriori acquiritur dominium, tu vero ex titulo acquisivisti tantum actionem personalem adversus venditorem. Unde Glossa Baldi in quoties Cod. de rei vindic. ait: Ille est potior in dominio cui res prius traditur, licet alius in titulo praevenitur. Neque tamen sola traditio etiam sufficit ad dominium, ut constat ex l. 31. ff. de acquir. rer. dom. Nunquam nuda traditio transfert dominium, sed ita, si venditio, aut aliqua justa causa praecesserit, propter quam traditio sequeretur. Variis modis acquiritur dominium rerum temporalium, praesertim 1. occupatione: 2. accessione: 3. per praecriptionem: 4. per contractum dominii translativum. Commodo ad tres modos revocat Sporer, dicens: Dominium acquiritur tribus modis: jure naturali, civili, et jure contractus: vel enim res sunt nullius, utpote vacantes, derelictae, aut pro derelictis habitae, et jure naturali fiunt primi occupantis; vel sunt possidentis praeumptive, sic jure civili fiunt legitime